

Dokumenten talar

I veckan har SIA-utredningen med generaldirektör Orring i spetsen besökt Malmö för att ta reda på hur det förhåller sig med de aktuella lärarprotesterna mot oron i skolorna. Enligt Sydsvenska Dagbladet (21/11) tyckte generaldirektören att "även mindre välartade barn kunde ha visats upp för honom och de övriga ledamöterna i kommittén". När så icke skedde var han alltså rätt nöjd med visiten. Falskt alarm tydligen, om vi får uttolka generaldirektören.

Huvudintrycket av det här besöket blev "ett jasså", menade folkskollärare Lisbeth Persson vid Gullviksskolan i Malmö, den skola där lärarprotesterna tog sin början.

Vi vill informera våra läsare om att även vi ungefär samtidigt besökt Skåne och Malmö för att studera läget. Vi har undrande ställt frågan till lärare och andra om icke arbetsron har förmärkts redan tidigare ute i

skolorna. Hos länsskolnämnden i Malmö hittade vi ett talande dokument, hämtat ur deras årsberättelse för läsåret 1958/59, länsskolnämndens första verksamhetsår.

"Det betygas allmänt, framför allt i de större städerna, att frågan om disciplin och arbetsro i skolorna börjar inta en central plats, och man efterlyser möjligheter att uppehålla en sådan ordning att undervisningen kan bedrivas på ett effektivt sätt. En möjlighet är att överföra vissa elever till observationsklasser, och denna har också visat sig vara till stort gagn. Observationsklasserna är emellertid få, och problemet om disciplin och arbetsro löses icke enbart genom att inrätta flera sådana klasser.

Orsakerna till den bristande disciplinen och arbetsron kan sökas på flera håll; en lär dock återfinnas i lärarens ändrade ställning i förhållande till elever och allmänhet. Enligt den första meningen i under-

visningsplanen har folkskolan till uppgift "att i samverkan med hemmen fostra de unga till självständiga och ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar". I gångna tider ifrågasattes i stort sett inte annat än att läraren i sin fostrande gärning ägde omedelbart tillgripa de åtgärder, som han bedömde som de lämpligaste för att upprätthålla den för skolan nödiga disciplinen och arbetsron, inom den ram som lag och sed uppdrog, och de vidtagna åtgärderna godtogs av elever och allmänhet. Denna inställning till lärarens ingripanden i disciplinärt hänseende har under de senaste åren radikalt ändrats. Läraren är i dag en påpassad person, och varje ingripande från hans sida, om än i hög grad påkallat, kan för hans del medföra menliga följder. Det kan därför ej förtänkas, att lärare innan de ingriper mot missförhållanden stundom kan känna ett tvång att liksom förskansa sig bakom säkra murar, och att de bokstavligen först slår upp i paragrafer och an-

visningar för att se vad de får och inte får göra, och i vissa fall även underlåter att ingripa på grund av svårigheter att tolka dessa, och detta även i sådana fall då ett omedelbart ingripande kan anses i hög grad påkallat. En sådan attityd hos lärare till disciplinproblemet är — även om den ej är allmänt förekommande — uppenbart olämplig. Den kan även få till resultat, att eleverna bibringas den oriktiga uppfattningen att skolan och samhället i övrigt icke kan eller vill upprätthålla den för allt arbete, vare sig i skola eller eljest i samhället, nödvändiga, disciplinen och arbetsron."

Från SIA-debatt i riksdagen

— Utbildningsministerns svar var allt i magraste laget, kommenterade Cecilia Nettelbrandt (fp) utbildningsminister Ingvar Carlssons svar 19 november på hennes interpellation om arbetssituationen i skolan. I interpellationen ombads utbildningsministern ge besked om dels vilka åtgärder han ämnar vidta för att under pågående utredning (SIA) förbättra arbetssituationen i skolorna, dels om han ämnar ompröva sin inställning till lärarmedverkan i denna utredning.

Ifråga om vilka åtgärder man från regeringens sida ämnar vidta för att förbättra arbetssituationen svarade Ingvar Carlsson att det åligger alla skolmyndigheter att på alla sätt främja skolarbetet. I regeringen är man alltid beredd att positivt pröva alla konstruktiva förslag. Likaså kan utredningen om skolans inre arbete (SIA) när som helst pröva alla förslag.

Cecilia Nettelbrandt replikerade att utbildningsministern tydligen inte tänker ta några egna initiativ i frågan utan bara sitta och vänta på att förslag ska dyka upp. Hon fortsatte med att själv föreslå vissa tänkbara vägar att gå, tex att anlita stödpersonal som skulle kunna ta över lärarnas icke-pedagogiska uppgifter. Hon nämnde speciellt vaktjänstgöringen som ett olämpligt inslag i lärarnas arbetsuppgifter. Eller varför inte ett sabbatsår för lärarna, föreslog Cecilia Nettelbrandt vidare. Mot detta hade utbildningsministern ingenting att invända utom konstaterandet att det är en fråga om resurstillgångar.

I debatten berördes även gamla krav i form av utökad specialundervisning, utökad elevvårdande verksamhet, mer kurativ verksamhet, mer tid för klassföreståndaren att vara tillsammans med sin klass osv. Utbildningsministern underströk att elevvården och de kurativa

åtgärderna tillhör kommunernas domäner och Cecilia Nettelbrandt svarade att det gäller att öka kommunernas resurser på detta område — idag är de klart otillräckliga.

Som svar på frågan om lärarmedverkan i SIA-utredningen förklarade Ingvar Carlsson att han inte hade velat binda utredningen i några fasta arbetsformer. Det är utredningens uppgift att själv bestämma de former under vilka kontakterna med personalorganisationerna ska tas. Han redogjorde i detta sammanhang för utredningen om samverkan i skolan (SISK). Denna utredning har en bred representation, mer än 20 ledamöter, men är också enligt Ingvar Carlsson en tungarbetad utredning. Därför ville han överlåta åt SIA-utredningen att själv på lämpligaste sätt lägga upp arbetsformerna. Som ett led i detta arbete har alltså SIA tagit kontakt med 21 organisationer för att utröna deras intresse. Det är ännu inte klart hur sam-

arbetet ska ske, men utbildningsministern avslöjade att flera av organisationerna kommer att nära medverka i utredningsarbetet.

— Är det verkligen nödvändigt att utröna de 21 organisationernas intresse i utredningsarbetet, frågade Cecilia Nettelbrandt, som tyckte det var en helt ointressant fråga — vi vet mycket väl att personalorganisationerna är intresserade. Det är ju lärarorganisationerna som hårdast har drivit på för att bli representerade. Hon undrade vidare, om det inte var så att utbildningsministern ville komma ifrån problemet om vilka av de 21 organisationerna som eventuellt skulle komma ifråga och därför överlät avgörandet till utredningen?

Debatten mellan de två kontrahenterna blev både lång och från. Något konkret handlingsprogram för framtiden bjöds det emellertid inte på.

TP

Under detta år har vissa händelser spelat en stor roll i förbundets verksamhet. Redan i början av läsåret 1969/70 kunde vi iakttaga att rapporter om störningar i skolarbetet strömmade in i ökande omfattning, vidare att störningarnas art blev allt allvarligare. I vissa fall hade oron lett till att skolarbetet omöjliggjordes. Vi kunde också lägga märke till att våld i ord och i handling blev allt vanligare. Detta våld riktade sig emot kamraterna i skolarbetet och stundom även mot enskilda lärare. Allt eftersom tiden framskridit har dessa rapporter fångat alla lärares uppmärksamhet och icke bara deras utan lika mycket den allmänna opinionens. Det torde numera vara erkänt av de allra flesta att läraren har det besvärligt i dagens skola. Frågan är bara om skolmyndigheterna också vill erkänna detta.

En annan händelse som har satt sin prägel på förbundsarbetet inträffade vid det senaste årsskiftet. Vid denna tidpunkt satte informationen om genomförandet av den nya läroplanen (Lgr 69) in med all kraft. Vid denna tid förelåg den nya läroplanen i tryck, så att varje lärare kunde sätta sig in i sina framtida arbetsuppgifter. Det direkta studiet av den nya läroplanen ledde till upptäckter och till överraskningar. Omläggningen av skolans inre arbete är markant, även i förhållande till läroplanen av år 1962. Det stod plötsligt klart för varje lärare att den nya läroplanen krävde omfattande förberedelser i fråga om planläggning och därtill fortbildning både i ämnen och i metodik. Alla lärare insåg att de ställdes inför nya och ökande krav, och det var inte så länge sedan lärarna hade ställts inför radikala omläggningar i skolarbetet. Reaktionen blev mycket stark. I förbundsstyrelsen fick vi veta, att våra medlemmar krävde bättre insyn i förberedelsearbetet till de omfattande skolreformerna. Om skolmyndigheterna ville introducera bättre samarbete i skolarbetet mellan lärare, föräldrar och elever, och det gjorde nu dessa myndigheter, krävde lärarna å sin sida samarbete och samverkan och större infly-

tande i läroplansarbetet. Några månader efter det att de första reaktionerna inför läroplanen av år 1969 hade kommit till synes, kunde vi också läsa om att en revision av den nya läroplanen redan var i full gång och skulle leda till införandet av ännu en ny läroplan om några år, kanske redan år 1975—76.

Det är att notera att våra medlemmar under det senaste året gång efter annan velat klargöra för förbundsstyrelsen att de kräver större aktivitet vid bevakandet av gemensamma intressen och av skolmyndigheterna större respekt för sina meningar. Kort sagt: våra medlemmar kräver — liksom alla andra arbetstagare — medinflytande, men också medansvar i skolverksamheten. Icke någon gång tidigare i det långa arbetet med skolreformerna har denna lärarinställning så tydligt markerats.

Vi kan dock endast göra oss gällande om vi får vara med när saker och ting händer. Vårt stora bekymmer är idag att skolmyndigheterna ännu icke — trots allt tal om demokratisering i arbetslivet — är beredda att ge lärarorganisationerna fullödigt representation i utredningskommittéer, icke heller i tid tar upp överläggningar om förestående förändringar i skolorganisationen eller i arbetsvillkoren. När kommittéförslagen framläggs för beslut, är skolmyndigheterna icke heller alltid beredda att ge personalorganisationerna tillräcklig tid för remissbehandling. Mycket ofta händer det att skolmyndigheterna avkräver oss yttrande över sina förslag inom mycket kort tid, även när det gäller ganska omfattande remissmaterial. Det säger sig självt att vi har små möjligheter att under sådana förhållanden tillförsäkra våra medlemmar rimligt inflytande över och tillbörlig insyn i den förberedande planläggningen av skolverksamheten. Vi vill som aktuellt exempel nämna att skolöverstyrelsen länge varit sysselsatt med att utarbeta förslag om vidareutbildning av lärarna till nya och högre tjänster, ett förberedelsearbete av stor vikt som aviserades redan år 1967, men har dock icke fört fram detta ärende till reell över-

läggning med oss förrän i senaste tid, trots att vi väl vet att skolöverstyrelsen ämnar inom kort tid fatta beslut i saken i sin styrelse. I överläggning med företrädare för skolöverstyrelsen har vi emellertid klargjort att vi vill ha tid och möjlighet att låta våra förtroendevalda förbundsinstanser ta del av sådana utbildningsförslag innan vi ger till känna vår mening därom. Det förefaller emellertid som om skolöverstyrelsen tycker att ett omsorgsfullt remissarbete är ett besvärande inslag i den reguljära byråkratiska verksamheten.

Mer än egendomligt är det emellertid, att Kungl Maj:t icke velat bereda lärarorganisationerna representation i en utredning som skall syssla med skolans inre arbete (SIA). Vi tror att alla våra medlemmar sedan flera månader tillbaka, bl a i Lärartidningen, med stigande förvåning följt hur vi gång på gång måst ta till orda för att inskräpa detta självklara faktum, nämligen att lärare bör få vara med och säga sitt ord när lärarnas arbetsvillkor tas upp till diskussion. Vår kraftiga kritik synes ha medfört, att utredningen till sig beslutat knyta av huvudorganisationerna utsedda sk fasta experter. TCO har utsett bl a en representant för lärarförbundet att ingå som expert i utredningen, och därmed har vi nu — trots att vi inte fått den fullödiga representation som vi krävt — fått vissa möjligheter att direkt delta i och påverka utredningens arbete.

Vi har fäst och fäster fortfarande stora förhoppningar vid utredningen om skolans inre arbete, den som nu med ett kort ord kallas för SIA.

Endast genom att mycket noga kartlägga skolans arbetsläge, endast genom att noggrannt

söka dokumentera vilka störningar som faktiskt uppträder i dagens skolarbete, kan vi besluta oss för vilka åtgärder till förbättring av skolans arbetsförhållanden som bör företagas. Landets lärarkår vill verka för att skolreformerna genomföres, motsätter sig icke de mål som har uppställts för skolans verksamhet. Samhällets medborgare kräver solidaritet av lärarkåren vid genomförandet av stora samhällsreformer till förbättring av undervisning och fostran för barn och ungdom. Vi lärare måste då också kräva solidaritet av skolmyndigheterna till stöd för våra strävanden att i god arbetsordning kunna genomföra de uppgifter som ålägges oss.

Av och till påminner vi skolmyndigheterna om att skolans arbetsläge icke är gott, men vi blir ofta motsagda och det sägs att våra uppgifter är överdrivna. Det sägs också att arbetsläget alls icke har undergått någon försämring, det sägs att arbetsläget strängt taget är bättre än det någonsin har varit. Med sådana invändningar söker man ofta avvärja alla våra propåer. I detta läge, när vi ej blir trodda och när vi icke visste om vi skulle bli representerade i SIA, har vi i förbundsstyrelsen beslutat oss för att göra våra egna utredningar och är beredda att satsa tiotusentals kronor därpå. Sedan detta beslut fattades, tycks vi kunna få visst inflytande i SIA, men det kan konstateras, att SIA:s arbete kommer att ta avsevärd tid. Skulle det ligga så illa till med arbetsläget i skolorna, som många rapporter vittnar om, fordras emellertid snabba insatser. Resultatet av den omfattande utredning som vi nu gör inom förbundet kommer att föreligga redan under kommande vår, och om denna omfattande analys bekräftar vad rapporterna ger anledning att tro, måste vi omedelbart framföra förslag till förbättrande av arbetsläget i skolan. Vi hoppas att alla våra medlemmar skall stödja våra insatser, skall ge oss hjälp till genomförande av våra initiativ. Det gäller alltså att ställa upp till besvärande av alla de frågor som våra egna intervjuare vill ställa våra medlemmar. ■